

Л. Биковський

Напрямні

~~40866~~/20.

06,10

~~30/13.~~

Український Чорноморський Інститут
Ч. 20

Лев Биковський

НА П Р Я М Н І
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ВИСОКОШКІЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ

В порядку дискусії

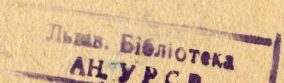

Моє сучасне життя

Одеса

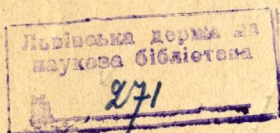
1943

На правах рукопису

Відбитка з "Чорноморського Збірника", книга третя, 1943.

А в т о р с ь к і   п р а в а   з а с т е р е ж е н і

НАПРЯМНІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ВИСОКОШКІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.

/ В порядку дискусії /.

I.

Провідник б.Української Карпатської Держави Проф.Др.А.В о л о ш и н щойно оголосив друком вартісну дискусійну розвідку "Про шкільне право будучої Української Держави" /Див."Науковий Збірник Укр.В.Університету в Празі",Т.ІІІ.Прага 1942,сторн.100-113 і окрема відбитка - Прага 1942,16 стор./

Вельмиповажаний автор обговорив переважно проблеми нижчого та середнього шкільництва, мало уділяючи місця справам високого шкільництва.

Не узявши до уваги цього важливого питання також і "Збірка еляборатів" під назвою "Напрямні, система і програми Української національної школи" /ін 4^о, 125 стор./, що її видало під ред.Проф.Др.Л.Б і л е ц ь к о г о Наукове Видавництво У.Н.О. у Празі року 1941.

Тому дозволяю собі взяти в цій справі голос.

II.

Пскликуючись на вищезгадані праці, виходимо з постуляту, що організація шкільництва України повинна бути гармонійно розбудована кількотно й якісно, поземо й прямовісно в межах повіту /округи, або виділеного міста/, мережа нижчого шкільництва, в межах землі /області, краю/ - мережа середнього шкільництва та в межах держави - вище шкільництво.

Скрім того, додаймо від себе, всі три щаблі Українського шкільництва можуть і повинні сягати навіть поза межі держави скрізь там, де живе Український нарід.

Організаційна різниця між цими трьома щаблями шкільництва полягає в тому, що: 1/нижче шкільництво становить суцільну організацію в межах повіту, 2/середнє - в межах землі, а 3/високе в межах цілої держави.

Цим окреслюються також і завдання, що ставляться кожному з цих щаблів: заспокоєння інтересів менш чи більш місцевих та загальних, національно-державних. З підвищенням щабля поширюється також коло заінтересованих та далекосяжності цілей у вихованню й школенню.

III.

Високе шкільництво безперечно ділає на найдалшу мету. Воно є носієм державно-національних ідеалів. Воно є важливим знаряддям творення провідної вершви, під проводом котрої наш нарід зможе реалізувати історичні завдання України.

Вишкіл цих керманічів відбувається в загальних школах - університетах та спеціальних - політехніках різного роду.

Ритм життя цілого народу в його національно-державних змаганнях найбільше зівнадає з організаційним ритмом високого шкільництва, а навіть в багатьох випадках залежить від останнього.

Понад високим шкільництвом, що має вищезгадані прикладні завдання, стоять установи для плекання науки: краєві /земські/ наукові товариства та різні Науковс Дослідні Інститути на чолі з Всеукраїнською Академією Наук. Вони покликані також до виховування наукових сил.

IV.

Організація високого шкільництва України повинна, на наш погляд, відповідати не тільки с у ч а с н и м потребам нації у викваліфікованих співробітниках всякого роду, але й передбачати відповідні потреби в м а й б у т н ь о м у.

Майбутнє нашого народу впливає з його великопростірної експансії переважно в південно-східному напрямі. Наслідком цієї історично-колонізаційної тенденції прийматиме воно з часом очевидно послідовно такі форми:

С у х о д о л о в о ї великодержавности, що витвориться в процесі достаточного закріплення нашого народу на просторах від Карпат і Дунаю на Кавказ і Каспій з потенцією нині біля 50-60 /?/ мільйонів людности, займаючи біля 1 мільйона кв.кілометрів /Див.Ю.Л и п а: Призначення України, Львів 1918.- Ст.Р у д н и ц ь к и й: Українська справа зі становища політичної географії, Берлін 1923.- В.К у б і й о в и ч: Географія Українських і суміжних земель, Львів 1938.- Ос.Г у б ч а к: До Української Імперії, у Збірнику "За Велич Нації", Львів 1928/.

М о р с ь к о ї великодержавности, що становитиме продовження того ж історичного з часом експансійного процесу. Спостерігаємо, що Українська експансія в діях і думках вже й тепер переливається поза межі суходолу.

"Відповідні студії, каже проф.С.Рудницький, виказують, що в безпосередньому положенні України над Чорним морем, в обставині, що ціла половина чорноморських берегів належить до суцільної української території, лежить запорука великої політично-географічної ролі України вже в найближчій будучині..." Звідциля цю будучину України консеквентно передбачаємо в формі м о р с ь к о ї, тоб-то ч о р н о м о р с ь к о ї в е л и к о д е р ж а в н о с т и, що обійматиме весь Чорноморський Простір довкруги Чорного моря /біля 3 мільйонів кв.кілометрів/ з потенцією вже нині біля 140-150 мільйонів людности, а в тому біля 35% українців./Див. Ю.Л и п а: Чорноморська Доктрина, 2-ге вид., Одеса 1942.- Ю.Л и п а, Л.В и к о в с ь к и й: Чорноморський Простір, Атлас, Одеса 1941, І.Ш о в г е н і в: Чорне море, Варшава 1941.- Український Чорноморський Інститут, Варшава 1941/.

О к е а н і ч н о ї великодержавности - що наступить в дальшій геополітичній консеквенції наслідком розвитку та поширення Чорноморської Української Великодержавности.

Первні майбутньої Чорноморської та Океанічної України закладені в сучасній геополітичній ситуації. Проф.С.Рудницький звернув вже давно увагу на те, що "з Україною тратить Росія ціле запілля Чорного моря й Кавказького Істму, яке було виразною випадковою позицією проти Середземного моря й Передньої Азії..." Наслідком цього України, яко спадкоємиця б.Росії, опиняється в своїй експансії над берегами Індійського Океану.

Говорячи мовою практика-політика стремить стати з часом - О к е а н і ч н о ю Великодержавою, що обійматиме увесь Український Океанічний Простір на біля 15 мільйонах кв.кілометрів, з людністю вже нині біля 300 мільйонів душ! /Див.Ст.Р у д н и ц ь к и й: Українська справа зі становища політичної географії, Берлін 1923.- Л.В и к о в с ь к и й: Великодержавні проблеми України, Одеса 1942.- Ю.Л и п а: Емоційні первні в Чорноморському світогляді, Одеса 1942/.

Послідовність та напрямок щойно згаданих Українських розвоєвих історично-державних фаз в майбутньому обумовлюється не тільки від тисячі літ триваючою, що раз то міцнішою, Українською експансією на Південний Схід, але й тим же Всеукраїнсько-традиційним історичним процесом, що діяв до того часу на цих просторах, ведучи від океанічної великодержавности /Імперія Олександра Великого/, до Чорноморської /Понтийська Імперія Мітридата VI Євпатора/, та Суходолової /Імперія Володимира Великого/.

Головний Всеукраїнський актуальний колонізаційно-експансійний напрямок-стрижень, що лучить вже нині ці три фази Української Великодержавности; суходолову, чорноморську й океанічну, йде переважно суходолом по лінії: Україна - Кавказ - Іран, - скерований, як було сказано вище, на Південний Схід.

V.

Високошкілля на політиці України є спеціальною, складовою частиною загальної Всеукраїнської Національної Великодержавної політики. Тому вона повинна брати під увагу хід цього відвічного історичного процесу. "Мусимо мати, каже дослідник, підстави до реальної дії на століття. Мусимо мати глибокий суто-український погляд на політику помимо тих чи інших кон'єктур." /Див. Ю. Липа: Чорноморський Простір. Атлас, Одеса 1941/.

Окрім щойно згаданого відвічного суто-українського змісту, повинна наша високошкілля політика визначатися й великопростірністю, співзвільною з загальним національно-державним ритмом українського життя. "...За великопростірною експанзією, каже інший дослідник, не могла ще досі слідувати великопростірність політичної думки. Вона щойно наново зароджується в українському народі..." /Див. Ст. Рудницький: Українська справа зі становища політичної географії, Берлін 1923/.

Така Всеукраїнська та великопросторна високошкілля політика повинна реалізуватися з боку організаційного тими ж методами, що й Українське загальне державне будівництво. Останнє повинно узгляднювати новітні світові методи державного й суспільного будівництва: німецького, японського, американського. Тут скрізь панує велетенський розмах в часі й просторі: організуються на століття вперед, на величезних просторах, опираються мамами, далекосяжними перспективами, новітньою технікою, то що.

Отже, реасумуючи - наша високошкілля політика таксамо може тільки тоді дати бажані для нас наслідки, як що її організаційний ритм буде скоординований з ритмом Всеукраїнського загального національно-державного будівництва і навпаки, а цей в свою чергу відповідатиме світовим нині практикованим методам великопростірного господарства й політики.

VI.

Українське високе шкільництво повинно з одного боку передбачати хід історичного процесу, а з другого всебічно відповідати сучасним великопросторовим та технічним вимогам життя.

Звичайно, що організація високого шкільництва в кожній з цих трьох фаз розвитку нашого національно-державного будівництва буде очевидячки кожночасно пристосована до тодішніх потреб. Вона різнитиметься девчому від попередніх фаз, не кажучи вже про те, що різноманітність і кількість шкіл постійно зростатиме. Але одночасно мають вони спільні повсякчасні прикмети, притаманні їм всім в межах часу й простору, про які йде мова.

Вміла, передбачлива організація завчасу відповідного високого шкільництва, що витвориватиме кадри еліти-керманців культурного, суспільного, господарського й політичного життя, сприятиме швидчому й кращому розвоєві нашого великодержавного буття та послідовному досягненню всіх його щойно згаданих фаз.

Звідцидя випливають вимоги, яким повинна вже нині відповідати організація українського високого шкільництва.

Воно повинно вповні заспокоювати не тільки сучасні потреби в численних кадрах висококваліфікованих урядовців, військовиків, техніків, політиків, економістів, громадських діячів, педагогів і т.п. носіїв та реалізаторів Всеукраїнських Великодержавних ідеалів, але й узгляднювати вже нині в зародку всі потреби майбутніх фаз нашого великодержавного життя - виховати кадри високошкілляної молоді з Всеукраїнським Великодержавницьким Чорноморським та Океанічним світоглядом, виховувати практичних діячів у всіх ділянках життя, що зможуть здійснити чином цей Всеукраїнський Великопростірний світогляд.

Функціонування нашого високо-шкілляного апарату полягатиме у ступнево-му з бігом п'ятиліток /чотирихліток чи десятиліток/ розгортанню його в що раз то більшому та всесторонньому мірлі. Високе шкільництво таким чином повинно бути важливим знаряддям раціонального поширення нашого народу по

рському його життєвому просторі.

VII.

Переходячи до конкретного планування української високошкільної справи, годі нині докладно говорити про типи й кількість потрібних Україні високих шкіл, тому що після сучасного лихоліття, стан нашого краю і його потреби та статистика населення, а тому й статистика абсолютів середніх шкіл - кандидатів на слухачів високих шкіл, нам ще не відома.

Можна подекуди побічно спробувати окреслити кількість шкіл в залежності від їх правдоподібного розміщення, так щоби приблизно на кожну землю /край/ припадала одна висока школа, разом біля 30-35 шкіл різного типу. /Див. Проф. Л. Шрамченка: Матеріали до питання адміністраційного поділу України. Прага 1941. Вид. УНО/.

В сукупності всі типи шкіл повинні творити своїми факультетами гармонійну цілість, відповідаючи згаданим потребам Всеукраїнського життя.

Серед цих типів повинні переважати школи, відповідачі його дітям і чиним потребам. "Наша еліта, каже Проф. Др. В. Січинський, колись збила в голову всім українцям, що ми гречкосії й це загальмувало наш розвиток. Місто, море, промисл - все це стало якесь далеке від українства". /Див. "Чорноморський Збірник", II, Одеса 1942, стор. 46/.

Упромисловлення та маринізація України вимагають відповідного наставлення високого шкільництва. Сільськогосподарські й гуманістичні школи мають місцевий характер, школячи фахівців здебільшого для потреб свого краю. Натомість технічні, морські й економічні школи різного типу випускають провідні кадри не тільки для свого краю, але й на експорт, в цілях плянної експансії.

Говорячи про мінімальну кількість /35/ високих шкіл різних типів, треба зробити додаткову поправку на окремі великі міста, що матимуть скопчення шкіл.

Загалом можна вважати, що підчас суходолової великої державності Україна, на протязі найближчих пару десятків літ, повинна мати біля 50 високих шкіл.

На першому місці, по традиції й кількості готової професури, стоять університети, що повинні складатися з таких досі прийнятих факультетів: 1/Гуманістичних /мова, історія, письменство/, 2/Природописних /математика, фізика, хемія, природа і т.д./, 3/Суспільних /право, економія, адміністрація, то що/, 4/Богословських /з углядженням всіх релігій України та майбутньої Всеукраїнської об'єднуючої релігії/, 5/Педагогічних, 6/Книгознавчих /на межі з політехнікою/, то що.

Вицезгадані геополітичні Всеукраїнські Великодержавні перспективи вимагають закладання ще слідуєчих факультетів: 7/Семіознавства /чорноморських/, 8/Сходознавства /передовсім Західня, а потім і Східня Азія/, 9/Кавказознавства, 10/Балканознавства, то що.

Приблизне розміщення університетів в різних сполуках факультетів було би мабуть в 12 слідуєчих містах: Ужгород, Чернівці, Львів, Київ, Одеса, Січеслав, Севастопіль, Харків, Ростов, Катеринодар, Саратов, Владикавказ.

Приблизне розміщення 8 Академій Мистецтв - Львів, Київ, Харків, Одеса, Ростов, Катеринодар, Ялта, Владикавказ.

Приблизне розміщення 6 Морських Інститутів /Академій з факультетами: 1/теоретично-господарським, 2/суднобудівництва, 3/портовим, 4/судноведення, то що/ - Одеса, Миколаїв, Севастопіль, Маріупіль, Новоросійське, Серебряковська, що знаходяться у входу майбутнього Маничського водного шляху до Каспійського моря, матиме згодом більше значіння, ніж Астрахань.

Приблизне розміщення біля 10 т.зв. "повних" політехнік: Львів, Київ, Одеса, Січеслав, Харків, Керч, Ростов, Новоросійське, Царицин, /важливе вузлове технічно-торговельне місто, що знаходиться на сполуці майбутнього Волго-Донського каналу з Волгою/ та Владикавказ - на порозі Кавказу /важливий осередок гірських народів, місто-призначенням якого є збудувати через

гори українську залізницю: Владикавказ - Тбілісі/.

Решта, себ-то біля 15-20 "самостійних" шкіл були б поокремі: Медичні Інститути, Сільсько-господарські, Гірничі, Педагогічні, Економічні, Меліораційні, Кеновальські, Мірничі, Військові, Водного господарства і т. п. - Інститути, Академії або т.зв. "неповні" Політехніки./Див.Ст.С і р о п л к о: Народня Освіта Радянської України, Варшава 1934/.

VIII.

Розміщення цих шкіл, не згадуючи про великоміські осередки, вже нині повинно узгляднювати м о р с ь к і т е н д е н ц і ї в розвитку України. Всі більші сучасні й майбутні чорноморські порти й причорноморські міста повинні мати високі школи. Тут повинно зосереджуватися не тільки економічне, але й культурне життя України./Напр.с у ч а с н і: Одеса, Миколаїв, Херсон /Олешки/, Кривий Ріг, Мелітопіль, Запоріжжя, Кізілка, Луганське, Бердянське, Маріупіль, Таганріг, Рostів, Новоросійське, Катеринодар, Туапсе, Ставропіль, Астрахань, то що. М а й б у т н і: Скадовське, Хорли, Благовіщенська в гирлі Кубані /Див.Р. S u l a t y c k і. Кубань, Warszawa 1930/, Серебряковська /у входу майбутнього Маничського водного шляху до Каспійського моря/, то що.

Особливо це торкається Тавриди /Криму/. "Тепер і на будуче політично-географічне значіння Тавриди для України дуже велике, каже Проф.Ст.Рудницький, без володіння Тавридою вже не могутність, а й самостійність Української держави мусить бути проблематична". /Україна зі становища політичної географії. Берлін 1923/.

Розвиток Причорноморської смуги України означатиме перший ступінь до м о р с ь к о ї ф а з и нашої великодержавности.

Центрографічним осередком Понтійської /Чорноморської/ України, що обійматиме увесь Чорноморський Простір, є Таврида.

Тому обсадження Тавриди - цього осередка-ключа Чорноморського Простору за часу українськими високими школами має для нас першорядне значіння.

Досі були закладені в Тавриді такі високі школи:

1. Університет - у Симферополі,
2. Мед.Інститут "
3. С.-г.Інститут "
4. Педагогічний Інст. "

Слід негайно залласти ще:

5. Морську Політехніку /Академію/ у Севастополі,
6. Повну Політехніку в Керчі,
7. Академію Мистецтв у Ялті, /?/
8. Економічний Інститут у Феодосії /?/.

IX.

Одночасно мережа українських високих шкіл повинна вже нині передбачати також і о к е а н і ч н і т е н д е н ц і ї України, себ-то стремління до створення через Кавказ та Іран Океанічної Української Великодержави.

Головним суходоловим стрижнем океанічної експансії України є шлях /залізнична магістраль/: Україна - Кавказ - Іран.

Тому у всіх головних осередках вздовж цієї магістралі повинні бути задалегідь засновані українські високі школи з все зростаючою кількістю факультетів, професури й слухачів.

Отже у Києві, Січеславі, Кізівці, Ростові, Катеринодарі, Ставрополі, Пятигорському, Владикавказі, Тбілісі, Єривані, Тебризі, Тегерані й Вендер Шапурі /над Іранським заливом/ повинні бути задалегідь засновані українські університети й політехніки з факультетами, відповідаючими місцевим потребам.

Мажчи на увазі, що центрографічний осередок Української Океанічної Великодержави лежатиме десь мабуть на перехресті ліній: Баку - Тбілісі -

Батумі і Владикавказ - Тбілісі - Ерівань, мусимо завчасу в Баку, Батумі, Поті й Сухумі також закласти свої високошкільні осередки.

X.

Таким чином мінімальна кількість українських високих шкіл всіх типів, потрібна на протязі перших 2-3 десятиліть для заспокоєння сучасних потреб суходолової, морської та океанічної України, повинна бути доведена що найменше до числа 60.

Приймачи пересічно по 4 факультети на школу, матимемо біля 240 факультетів з відповідними спеціалізаціями.

Рахуючи біля 20 катедр на факультет, матимемо біля 4800 катедр.

При кожній кафедрі що найменше по 3 особи педагогічного персоналу, разом потрібуватимемо біля 14400 професорів, доцентів, асистентів, лаборантів.

По приблизному обчисленню у 1932 р. на Всеукраїнських землях було біля 11-12.000 наукових співробітників, що одночасно виконували обовязки високошкільного педагогічного персоналу всіх родів і ступенів /Див. Ст. С і р о л к о: Народня Освіта на Советській Україні, Варшава 1934/. На підставі непевних відомостей з біжучої преси, можемо здогадуватися, що на початку 1943 р. ця кількість педперсоналу зменшилася до 2.000 - 3.000 осіб /?/.

Кількість слухачів на 4-річному факультеті можна числити біля 400-500, разом на школу біля 2.000. Отже загалом постійно по всіх 60 школах вчитиметься біля 120.000 слухачів.

XI.

Так схематично виглядає спроба представити потреби й організаційний програм, цеб-то політику Українського високого шкільництва, в світлі Чорноморської та Океанічної проблеми України.

Може де хто скаже, що все це занадто сміливі й глибокі задуми, майже нереальні, бо вимагають велитенських зусиль для їх здійснення. Але проте вони цілком відповідають "величі самих змагань пробудженого українського народу" /Див. І. М а з е п а: Україна в огні й бурі революції. 1917-1921. Т. I. Прага 1942/, та завданням, що їх ставляє історія перед нашою нацією.

В межах Української Держави згадані Українські високі школи з Українською викладовою мовою та Українські по змісту навчання, повинні бути державні. Поза межами України наразі приватно-державні, закладені в порозумінні з урядами відповідних держав.

Ці школи були б осередками-носіями всестороннього Українського культурного, суспільного, економічного й політичного впливу, засобом навязання ближчих відносин з тамошнім суспільством.

Вони були б одночасно середником, що сприяв би творенню Чорноморської, а згодом Океанічної спільноти народів під українським проводом.

В цей спосіб українське високе шкільництво, допомагаючи всесторон-

ній вищій організації Рідного Краю й всього нашого життєвого простору, стало би поважним первнем у боротьбі "за ту нашу світову місію історичну, яку нам, серед інших націй і держав, дав до виконання Великий Бог на Ним створеній землі..." /В. Л и п и н с ь к и й: Релігія й церква в історії України. Львів, 1933, стор. 23/.

Лев Биковський.

0,42 non

(1986)

PA 271^y

рл 271

Л. Биковський

Напрямні